

ÖREBRO-KAROLINAREN

Årsskrift utgiven av
SÄLLSKAPET ÖREBRO-KAROLINARE I STOCKHOLM
OCH SÄLLSKAPET KAROLINARE I ÖREBRO

Nummer 72 · 2012

Innehåll

Sällskapens styrelser	4
Förord	5
<i>Thomas Gustafsson</i> , Karolinska skolan läsåret 2011-2012	6
<i>Pebr Thermaenius</i> , Agnes Vinblad, stipendiat	9
Örebro-Karolinarnas stipendiater 2012	12
<i>Erland Boblin</i> , Gymnasiealumniföreningar fångade i nätverk	13
<i>Per Restadb</i> Opinionsundersökningar vid Karolinska 1958 och 2012	15
<i>Erland Boblin</i> , ”Barfothens alm”(?) har fallit	19
Klass RI ⁴ b Karro 1961-1962	22
<i>Pebr Thermaenius</i> , Birger Wennberg	24
<i>Erland Boblin</i> , Karros förste vaktmästare – en falskmyntare	28
Idrottsskölden	38
<i>Lars Blomberg</i> , 1887 års studenter	39

Sällskapet Örebro-Karolinare i Stockholm Styrelse

ORDFÖRANDE

Lars Blomberg
Rådmansgatan 84
113 29 Stockholm
tel. 08-30 30 57

SKATTMÄSTARE

Björn Norrbom
Brahegatan 54
114 37 Stockholm
tel. 08-661 47 45
bjorn.norrbom@seb.se

SEKRETERARE

Rolf Rulander
Laggagränd 4
194 51 Upplands Väsby
tel. 08-590 802 07
ur.rulander@gmail.com

LEDAMÖTER

Bengt Ekström
Karin Magnusson
Jan Mårtenson
Per Restadh

Årsavgift 100 kr. Plusgirokonto 39 49 – 5

Sällskapet Karolinare i Örebro Styrelse

ORDFÖRANDE

Göran Götberg
Dr Forselius Gata 22
413 26 Göteborg
gg@imss.se

SEKRETERARE

Elisabeth Sjögren
Ågatan 2
702 10 Örebro
elisabeth.sjogren@orebroll.se

VICE ORDFÖRANDE

Lasse Hallmén
Sörbyallén 4 B
702 17 Örebro
lars.hallmen@telia.com

KASSÖR

Björn Zötterman
Långrevsgatan 30
133 43 Saltsjöbaden
bjorn@zotterman.net

LEDAMÖTER

Barbro Torpfeldt
Roland Ericsson
Per-Uno Unosson

Årsavgift 100 kr. Bankgirokonto 466-9008

Förord

Årsskriften 2012 innebär ett helt nytt och oprövat koncept. Huvudredaktören Erland Bohlin som varit ansvarig för sammanhållning och redigering av artiklarna och bidragit med många intresseväckande texter avgår nu efter väl förrättat värv. Han behåller lyckligtvis tillsynen av att vårt arkiv bevaras åt eftervärlden och kommer förhoppningsvis att även i fortsättning bidra med artiklar. Undertecknade bildar nu ett redaktionsråd, där var och en svarar för de artiklar som skrivs antingen under eget namn eller förmedlas från andra skribenter.

Som brukligt återfinns skolchefens årskrönika, där den ifrågasatta sammanslagningen med Rudbecksskolan inte synes bli av. Stipendiaten Agnes Vinblad intervjuas av Pehr Thermaenius. Erland Bohlin fortsätter med den i årsskriften 2011 beramade konferensen i Stockholm mellan ett 20-tal kamratföreningar. Han kommer därvid in på frågan om de förminskade förutsättningarna för sådana föreningar och de i samband därmed minskade medlemsantalen.

Lars Gotborn, student 1959, har överlämnat resultatet av en för oss tidigare okänd enkät i mammutformat från 1958, som härigenom bevaras för begrundan av senare generationer. Den publiceras tillsammans med en till omfånget blygsammare enkät men med samma frågeställningar. Erland Bolin tar också i det närmaste död på myten om Barfothens alm som efter alla fysiska mått knappast konkret kan ha figurerat i Hjalmar Bergmans ”Markurells i Wadköping.

I serien nu levande personligheter i Karros elevkår under den tid som flytt återfinns en färsk intervju med Birger Wennberg, som flitigt ägnat sig åt vår och staden Örebros historia.

Efter Pottfusket i årsskriften 2008 fortsätter Erland Bohlin med en annan form av brottslighet inom ramen för skolans verksamhet i vid mening nämligen falskmynteri. Efter påpekande av Lars Blomberg publiceras fotot av 1887 års studenter i årsskriften 2010 detta på nytt men rättvänt.

Vi påminner om hemsidan www.orebro.se/karolinskaskolan/omskolan som rekommenderas för att intressera nya medlemmar och att ge nya uppslag till artiklar i årsskriften.

ROLAND ERICSSON, PER RESTADH, PEHR THERMAENIUS OCH ROLF RULANDER

Karolinska skolan läsåret 2011-2012

Karolinska skolan fortsätter att vara en mycket attraktiv gymnasieskola. Vi har tre väl fungerande högskoleförberedande program, Naturvetenskapliga programmet, Samhällsvetenskapliga programmet och det Estetiska programmet. Förra läsåret var det första under den nya Gymnasieskolan Gy 11. Det har varit ett intensivt arbete för våra lärare och skolledare att sätta sig in i de nya kursplanerna för varje ämne. Samtidigt har man från lärarhåll varit mycket nöjd med att samtliga kommunala gymnasieskolor i Örebro kommun haft representanter som har träffats och utarbetat planer och strategier för varje ämne, vilket varit mycket viktigt för likvärdigheten och rättssäkerheten för våra elever i Örebro.

Det finns 18 nationella program i den nya gymnasieskolan, 12 yrkesprogram och 6 högskoleförberedande program.

Jag ger nedan en kort sammanfattning över vad som krävs i den nya gymnasieskolan.

Behörighetsreglerna för att få påbörja en gymnasieutbildning skiljer sig mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program.

För att komma in på ett nationellt program från läsåret 2011/2012 måste eleven ha godkänt i svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik. Den som väljer att studera på ett yrkesprogram måste ha godkända betyg i ytterligare fem ämnen, det vill säga totalt åtta. För de högskoleförberedande programmen gäller godkända betyg i nio ämnen till, sammanlagt tolv

För ekonomi-, humanistiska- och samhällsvetenskapsprogrammen ska fyra av de nio övriga godkända ämnena vara geografi, historia, samhällskunskap och religionskunskap. För naturvetenskaps- och teknikprogrammen måste eleven ha godkänt i biologi, fysik och kemi. För estetiska programmet är de nio ämnena valfria - utöver svenska/svenska som andraspråk, engelska och matematik.

En skillnad från förut är också att ett nytt betygssystem har införts. Förut satts betyg enligt skalan MVG, VG och G och IG.

Nu sätts betyg i alla kurser enligt skalan, A, B, C, D, E, F. A är högsta betyg och F är icke godkänt.

Som elev ska du av dina lärare vid kursstart få besked om vilka kunskapskrav som gäller för de olika betygssystemen och under kursens gång få besked om hur du ligger till.

Ett arbete som snabbt avbröts under läsåret var den planerade sammanslagningen med Rudbecksskolan. Politiken tog nya beslut och man avslutade en annan gymnasieskola, WUC, Wadköpings Utbildningscenter. Utbildningarna därifrån fördelades inför läsåret 12/13 på andra skolor, där Karolinska skolan fick en liten del av det som fanns på WUC, utbildningen av nyanlända från andra länder. Det får jag återkomma till i nästa års skrift. Nu har Örebro Kommun sex kommunala friskolor. När jag började på Karolinska skolan 2007 gick cirka 5% av kommunens elever i en friskola. Idag är det 25%, var fjärde elev med andra ord. De kommunala gymnasieskolor som finns idag är:

Karolinska skolan
Rudbecksskolan
Risbergsskolan
Virginska skolan
Tullängsskolan
Kvinnerstaskolan

Karolinska skolan har en vision, ett mål som lyder:

På Karro får du chansen att lyckas

- Här möts du med respekt
- Här blir du en del av vår goda gemenskap
- Här har du inflytande
- Här är dina resultat viktiga
- Här utbildas du för framtiden

Utbildning är viktigt för ett väl fungerande Sverige och Karolinska skolan fortsätter att ha de bästa betygsresultaten i Örebro. 98% av de som får slutbetyg är behöriga för högre studier på våra Universitet eller Högskolor.

Under läsåret har knappt tusen elever och cirka etthundra personal haft Karolinska skolan som arbetsplats och ledningsgruppen på skolan har varit:

Thomas Gustafsson, Gymnasienhetschef

Annika Kronwall, rektor för Naturvetenskapsprogrammet

Elsemarie Hallqvist, rektor för Estetiska programmet

Jonas Bergman Wallin, rektor för Samhällsvetenskapsprogrammet

Bo Fritzson, administrativ chef

En hel del positiva lokalförändringar har också skett under läsåret och en del har planerats inför läsåret 12/13.

Vi har byggt färdigt en fantastisk fin cafeteria i huvudbyggnaden. På nedre botten vid den gamla receptionen har vi lyckats skapa ett café som estetiskt väl smälter in i den anrika miljön. Nu är det i princip ständigt elever och personal som står i kö för att sedan kunna sitta ned i en trevlig miljö i stora entrehallen. Vi är mycket nöjda med samarbetet med kostenheten i Örebro kommun som gör det möjligt att ha heltidsanställd personal på plats.

Det har också både slutförts och påbörjats en rejäl uppfräschning och ombyggnad både i Sibirien och i Nybyggnaden. De naturvetenskapliga institutionerna och salarna byggs om. Kemin är redan klar, biologin blir klar under hösten 2102 och sedan återstår fysiken.

Man kommer också under läsåret 12/13 att putsa och göra ny fasad på hela Sibirien och Nybyggnaden, samt byta tak och renovera fönstren.

Den fysiska miljön är viktig för trivseln på en arbetsplats.

Sammanfattningsvis är Karolinska skolan en väl fungerande gymnasieskola, med goda studieresultat för våra elever och med en mycket kompetent och välutbildad personal. Det skrivs mycket negativt om den svenska skolan, så därför känns det skönt att som verksamhetschef få ge en positiv bild av det svenska utbildningsväsendet.

THOMAS GUSTAFSSON

Agnes Vinblad, stipendiat

Foto: Pebr Thermanius

Agnes Vinblad tog studenten på Karro i år och fick ett av våra stipendier ur Gellerstedtska fonden. Stipendiesumman var 12 000 kronor. Agnes har köpt en dator för pengarna. Ur datorn kommer förhoppningsvis en bok, troligen om skolpolitik, kanske blir det något skönlitterärt.

”Jag är inne på skrivarspåret”, säger Agnes.

Hon flyttade till Karro från ett annat gymnasium inför andra året. Det som drog henne till Karro var eleverna.

”Jag sökte en mer ambitiös studiemiljö, jag hade hört att det var bättre på Karro”, säger hon.

Dessutom lockades hon av den omtalade Karroandan.

Vad är Karroandan?

”Det är både gemenskap och frihet där alla får passa in oavsett hur de är. Det är jätteviktigt i en gymnasieskola, eftersom eleverna är där under en tid då många upplever osäkerhet och otrygghet. Då finns Karro, som erbjuder gemenskap.”

Det låter för bra för att man ska tro på det.

”Det är absolut så, jag har upplevt det.”

Karroandan, det låter också farligt, som att de som går på Karro tycker att de är finare än andra.

”Vi anser att vi är speciella. Vi är Karro. Men inte på ett snobbigt sätt.”

Agnes berättar vad Karroandan gjorde med några av hennes kamrater. Det märktes när klassen i trean redovisade en uppgift i svenska. Uppgiften var att analysera retoriken i ett TV-program.

”När jag kom till Karro i tvåan var de blyga när de skulle tala inför klassen, de vågade inte. Men när vi redovisade den retoriska analysen hade de blivit talare. De hade fått trygghet och blivit säkra på sig själva. De hade lärt sig något som inte står på schemat.”

Agnes Vinblad är 19 år och infödd örebroare. I gymnasiet valde hon samhällsprogrammet för att studera samhällsvetenskap, samhället i allmänhet och politik och därtill språk och humaniora. Hon valde sådant som ligger långt från naturämnena.

”Jag är inget vidare på sådant som biologi och fysik.”

Agnes var aktiv i skolpolitiken. Nu räknar hon sig som hobbypolitiker. Hon brukar skriva politiska debattartiklar, men hittills har hon inte publicerat dem.

”Jag skriver för att öva mig.”

Skolpolitiken är fortfarande Agnes huvudintresse. Hon skulle väldigt gärna vilja skriva en bok om skolpolitik, med intervjuer med de viktigaste skolpolitikerna och ordförandena i ungdomsförbunden. Hennes mål är att reda ut varför skolan i Sverige verkar bli stadigt sämre.

Hur skulle du vilja förbättra skolan?

”Jag är ganska kritisk. Jag önskar att det inte fanns så mycket färdiga kriterier, att skolan blir mer individualiserad och att skolan ska ställa frågor till eleverna: Vad kan du? Vad behöver du träna på? Jag vill att eleverna ska arbeta för något som är bättre än att bara klara proven och få höga betyg.”

”Jag vill också att skolan ska utmana eleverna, så att de får göra sådant som är svårt.”

Agnes inser vilka invändningar hon kan vänta sig: Det måste finnas kriterier för att man ska kunna sätta betyg. Den goda skola som Agnes önskar sig kräver mer resurser med många fler lärare.

”Ja, så är det, men jag vill ändå lägga ut mina förslag. Sedan får man kompromissa med verkligheten.”

Och vad skulle du göra på Karro om du blev rektor för en dag?

”Det behövs bättre teknik. Lärarna använder fortfarande handskrivna overheadbilder. Det behövs en undervisning som är modernare. Skolan ska ligga före eleverna när det gäller teknik, inte efter.”

Agnes tror att denna brist har något att göra med skolans traditioner och dess långa historia.

”Skolans traditioner och historia hör till Karroandan. Jag tycker om att komma in i aulan med alla porträtten. Men traditioner kan vara begränsande. Som med overheadbilderna, det händer ingenting. Jag tror att Karro försöker bevara saker så som de var.”

I höst har Agnes flyttat till Stockholm. Hon ska jobba och njuta av att vara fri från skolan. Om ett år eller så ska hon börja en utbildning, men hon har inte bestämt vad det blir.

Nu har du slutat skolan och är ute i livet. Säg något viktigt som du har fått med dig från Karro.

”Att skriva och att tala. Vi hade inte så många prov som i andra skolor. I stället hade vi stora inlämningsuppgifter.”

”Många av mina lärare har varit bra på att ta tillvara på elevernas kunskaper och utveckla dem. Två lärare gjorde mycket för mig. Jag hade Lol, Lars-Olof Lindberg, i historia och nutida konst. Och jag hade

Britt-Marie Edenvik i filosofi och religion. Jag kommer aldrig att glömma dem.”

”På expeditionen finns Birgitta Ivhall som har ansvar för att samhällsprogrammet går runt. Hon kan namnen på alla elever och har koll på alla. Jag vet inte hur det skulle gå utan henne.”

PEHR THERMAENIUS

Örebro-Karolinarnas stipendiater 2012

Stipendier som delades ut vid våravslutningen 2012:

Gellerstedts fond delade ut 12 000 kronor var till Stina Eriksson, ESC09, Agnes Vinblad, SP09 och Emma Blomqvist, SPE09 med motivering betyg.

Widlunds fond delade ut 14 000 kronor till Frida Adolfsson, SPE09 med motivering betyg.

Ursings fond delade ut 3 000 kronor till Hanna Selin med motivering betyg i språk.

Ericssons fond delade ut 2 000 kronor till Isak Snow, ESC09 med motivering betyg.

Utom betygstävlan delades Nyllets kamratstipendium ut till Ante Wiklund, SPA09, nominerad av elever och personal.

Gymnasiealumniföreningar fångade i nätverk

I oktober 2010 sände Gamla Falukamrater en förfrågan till ett tjugotal kamratföreningar vid gymnasieskolor med ett förslag att mötas för att diskutera gemensamma problem, bl a medlemsrekryteringen. Initiativtagaren var en gammal sångarbroder till mig, Magnus Hjelm, och jag tyckte idén var bra, så efter att ha diskuterat det i vår styrelse, anmälde jag vårt intresse och kom sedan att bli indragen i förberedelserna.

Vi gjorde en enkät som besvarades av 19 föreningar och inbjöd de då kända 26 föreningarna till ett möte i Stockholm den 8 oktober 2011. Norra Realarnas Förening stod för lokalen och i deras aula samlades 27 deltagare från 17 föreningar och det var faktiskt inte bara pensionerade gubbar utan också några yngre herrar och damer. Stockholms-ÖK representerades av Lars Blomberg och Per Restadh. Svaren på enkäten hade fördelats på några olika deltagare för bearbetning och presentation och det kom fram både likheter och skillnader mellan föreningarna och deras verksamhet.

Jag har valt att plocka ut några för mig intressanta uppgifter och iakttagelser. En mer övergripande är skillnaden mellan föreningar som verkar på gymnasieorten och de som finns på avstånd, framför allt i Stockholm. Våra två föreningar har en motsvarighet i Linköpings läroverk, men annars försöker en del föreningar växla mellan två eller flera orter - Skara har fyra delföreningar -, medan en del försöker dra till sig alla alumner till den gamla skolan, t ex Falun och Strängnäs.

Antalet medlemmar växlar från 66 till ca 1.800. Östanåskolan i Eksjö har 1.200 medlemmar, av vilka 60% avlagt gymnasieexamen efter 1968. Totalt är över 90% av medlemmarna 60+ och har avlagt studentexamen. I en av föreningarna finns i styrelsen en representant för eleverna och i nästan hälften har skolan en representant i styrelsen. Det har vi tagit fasta på i Örebro och har nu en aktiv lärare adjungerad i styrelsen.

När det gäller den livsviktiga frågan om rekryteringen förekommer olika varianter: I Växjö deltar föreningen i de andra skolföreningarnas presentation för de nya eleverna och är delad i två sällskap, ett för juniorer och ett för seniorer. I Linköping delas stipendierna ut till elever i åk 2,

som sedan får berätta för föreningen och de nya eleverna i åk 2 vad de gjort för pengarna. Om en representant för föreningen delar ut stipendierna blir det också en sorts reklam för föreningen. Den idén har vi tagit upp och vid den senaste avslutningen var det Örebro-föreningens nya ordförande Göran Götberg som fick lämna över kuverten med våra stipendier.

För att nå ut med inbjudningar till fr a jubileumsklasser använder några skolor databaser med personnummer och adresser till alla elever (inom ramen för vad Datainspektionen och PUL tillåter), men det kräver en hel del arbete att hålla registret aktuellt. Det är lättare men osäkrare om varje avgångsklass utser en egen ”registrator”. Men visst är det vid jubileumsträffar som det är lättast att rekrytera nya medlemmar! Några skolor ordnar årliga storsamlingar, ungefär som våra Karro-dagar 2010. Även om det skulle utvecklas rutiner om de blir årliga kräver de stora arbetsinsatser.

Några föreningar har en intensiv mötesverksamhet, så har t ex Linköping 10-12 möten per år, men de flesta har nog som vi ett möte per termin. När det gäller dokumentation är vi också ”normala”. De flesta har någon form av årsskrift eller ett större utskick per år i form aett en tidning eller häfte. Hälften av föreningarna har en egen hemsida, andra finns, som vi, på skolans hemsida.

De närvarande beslöt att bilda ett nätverk för utbyte av information och diskussioner av olika slag. Varje förening inbjöds att ansluta två medlemmar till nätverket, som hålls uppdaterat av entusiasten Magnus Hjelm. Nya möten ”in person” blir då lätta att arrangera. Detta möte gav mycken mersmak!

ERLAND BOHLIN

Opinionsundersökningar vid Karolinska 1958 och 2012

Från Lars Gotborn, Uppsala, student 1959, har redaktionen fått kopia av en enkät gjord vårterminen 1958 och genomförd av dåvarande Förtroendenämnden. Vi är skyldiga honom ett stort tack för att ha gett oss möjligheten till att bevara denna ögonblicksbild från mer än ett halvsekel tillbaka åt eftervärlden.

Svaren lämnades av inalles 509 gossar från och med 4 klassen i realskolan till och med näst högsta ringen. Det skulle givetvis ha varit intressant och roande att göra en helt jämförbar studie i nutid. Av olika skäl har detta inte varit möjligt men vi vill trots det inte undanhålla läsekretsen 1958 års undersökning kombinerad med en motsvarande snabb uppföljning 2012 av samma frågor, låt vara besvarade av endast 24 gymnasister i en samhällsvetartrea, varav tre pojkar. Man behöver inte vara statistiker av facket för att anse ev jämförelser bör göras med stor försiktighet men tagna var för sig kan ändå de olika resultaten vara ibland roande ibland oroväckande. De nedan återgivna siffrorna är procenttal, som i olika fall är lägre än 100 beroende på frågan lämnats obesvarad eller att svaret eliminerats av andra skäl.

Resultat 1958 respektive 2012

Hur vill du kalla lärarna		1958	2012
	Du	21	50
	Titel	55	50
	Ni	24	0
Vilken anser du vara skolans viktigaste uppgift	Allmänbildning	40	42
	Förbereda fortsatta studier	52	58
	Fostran	7	0
Dricker du alkoholhaltiga drycker	Starksprit	9	50
	Vin/starköl	28	38
	Nej	62	8

Röker du	Mer än 10 cig/dag	3	0
	Mindre än 10/dag	14	8
	Ibland	22	38
	Aldrig	61	54
Kilar du stadigt	Ja	26	38
	Nej	74	55
Vilken inställning har du till religionen	Aktivt engagerad	10	0
	Positivt inställd	31	21
	Grubblande	21	33
	Likgiltig	31	42
	Aktivt negativ	4	4
Anser du att det daltas för mycket med ungdomen straffen för bilstölder mm	Ja	82	17
	Nej	16	79
Vad gör du på din fritid	Sällskapar m andra	79	79
	Är för dig själv	16	17
Har du bestämt yrkesval	Ja	30	8
	Tvekar	38	54
	Nej	32	38
Är du medlem i någon förening	Skolförening	9	13
	Utanför skolan	34	29
	Både och	26	13
	Nej	28	45
Går du på dans	Ofta	33	12
	Ibland	40	71
	Aldrig	25	17
Vilket intresserar dig mest	Musik	38	75
	Litteratur	17	4
	Idrott	45	21

När går du och lägger dig	21:15		0
	21:45		0
	22:15	22:25	12
	22:45		38
	23:15		33
	Senare		17
Brukar du plugga på söndagarna	Ofta	11	33
	Ibland	65	63
	Aldrig	23	4
Pluggar du kvällen före en skrivning	Pluggar	56	92
	Kopplar av	42	8

Några sammanfattande kommentarer

För generationen ett decennium före 1958 kan det konstateras, att det vid Karro obligatoriska tilltalet ”doktor” oavsett akademisk grad försvunnit. Veterligen har denna titulatur inte heller tillämpats vid någon annan motsvarande läroanstalt.

Var och en må ha sin uppfattning om vad som är skolans viktigaste uppgift. Redan 1958 var Fostran lågprioriterad och 2012 helt bortglömd. Om man med fostran menar karaktärsdanning, kan man kan man onekligen ana paralleller till dagens diskussion, där kravet på etik både inom näringsliv och samhälle på ett skrämmande sätt tycks ha minskat.

Om man tar fasta på utvecklingen i samhället i sin helhet förefaller den ökande konsumtionen av starksprit inte förvånande samtidigt som toleransen mot lagbrott blivit praktiskt taget lika stor 2012 som intoleransen 1958.

Vad som intresserar mest kan tolkas mer eller mindre godtyckligt: Fördubbling av musikintresset och halvering av idrottsintresset kan vad gäller musik bero på lavinartad ökning av intresset för pop, rock och ett otal andra liknande riktningar och mindre på Bach, Mozart & Co. Det minskande idrottsintresset kan bero på överföring av intresset på t ex musik och TV och inte minst på det även i slutet av 50-talet helt okända surfandet på Internet, inkluderande chat och bloggar via Google, Facebook, Twitter etc. Vågar man säga att minskningen av intresse för idrott 2012 också avspeglas av det stora antalet flickor i enkäten? I så fall finns även här anknytning till samhället i stort, där idrott lockar färre

utövande damer än män.

Tiden för sänggåendet i 1958 års enkät är närmast osannolik: alla 509 eleverna går till sängs mellan 21:56 och 22:15 enligt genomsnittstiden från yngre klasser till äldre , vilket skiljer sig avsevärt från spridningen 2012. För att i någon mån få jämförbarhet anges endast en tid för 1958 och då den som motsvarar den åldersgrupp som 2012 års enkät riktade sig till. Den senaste tiden 1958 är i det närmaste den tidigaste 2012, vilket är i analogi med bedömningarna ovan antydda förändringar i vanor och ovanor.

Denna summariska genomgång kanske, när allt kommer omkring, väsentligen ger en viss stimulans för vår personlig rannsakan av hjärtan och njurar beträffande den egna skoltiden. En del kanske vi vill hålla för oss själva, annat kan kanske leda till bidrag för kommande årsskrift. Hör i så fall av er till redaktionen!

PER RESTADH

”Barfothens alm”(?) har fallit!

Foto: Lars Hallmén

Bara en stubbe återstår av den karaktäristiska lutande lönnen med sina stödben utanför sal 101 i Karros huvudbyggnad! Den var så sjuk att den måste sågas ner under våren. Det aktualiserar frågan om det ligger något i traditionen att just det trädet inspirerade Hjalmar Bergman till ”Barfothens alm” i ”Markurells i Wadköping”.

I början av kapitel 8 berättas om hur ”hela Wadköping” samlats på skolgården och undrade om ryktet skulle besannas att Johan Markurell skulle kuggas: Intet kunde i ”längden beröva Barfothens alm det allmänna intresset. Oraklet var i full verksamhet. Ett tjugotal småpojkar hängde på det väldiga trädets översta och yttersta grenar. I skrevet, där almen delar sin stam i tre, sutto två femteklassister, vilkas uppgift var att samla och tyda de dunkla viskningarna i trädets krona. Och vid trädets fot stod kustos /ordningsmannen/ i första ringen, en gosse, som redan hade glasögon, och utdelade oraklets svar, kommenterande och förklarande vad som för det olärda Wadköping kunde vara svårt att fatta.”

Nu öppnade rektor Blidberg fönstret och vinkade tre gånger med sin näsduk, vilket betydde att alla klarat sig - även de bägge slagskämparna Louis de Lorche och Johan Markurell, så skandalen uteblev och dagen kunde avslutas med den gemensamma festen på Kupan.

Men vad såg Hjalmar för träd när han började på Karro hösten 1892, eller när han som nybakad student (i Västerås) i maj 1900 i landå med mamman for runt den just ombyggda huvudbyggnaden, eller hur såg det ut den 6 juni 1913, då Markurells i Wadköping utspelar sig, eller

sommaren 1919 då han skrev boken ute på Seglarholmen? Fanns det något träd varifrån man kunde se in i kollegierummet som då låg på samma ställe som alltid sedan, eller fanns det något träd varifrån man kunde titta in i klassrummet en trappa upp där sedan rektorernas (och från i höst i stället kanslisternas) expeditioner ligger? Låt oss titta på just träden, och särskilt den sedan så snedvuxna och stöttade lönnen, på några gamla foton:

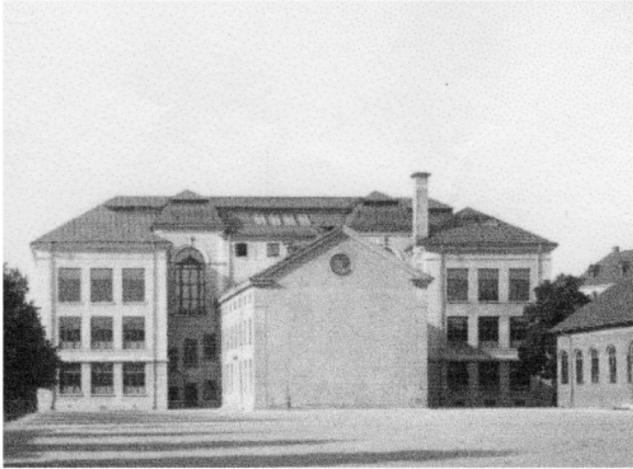
Bildkälla: Örebro stadsarkiv/Hakelier

På det här fotot från 1890-talet syns ett möjligt utsiktsträd på huvudbyggnadens framsida, men uppgifter som bekräftar Hjalmar Bergmans skröna finns inte.

Bildkälla: Örebro stadsarkiv/Hakelier

På den här bilden från 1896 syns inget träd på den plats man kunde vänta sig. Däremot bör eller borde Hjalmar Bergman, som den hösten började i femte klassen, vara med bland de uniformerade pojkarna. Huset till vänster är det gamla gymnastikhuset, som revs 1909.

Bildkälla: Örebro-Karolinarnas arkiv

Åren 1899-1900 växte huvudbyggnaden med en våning och breddades med ett klassrum åt vardera hållet. Här syns resultatet något år senare och där skymtar trädet - ännu alldeles rakt. Jag gissar att trädet planterades i anslutning till utbyggnaden kring år 1900.

Bildkälla: Örebro stadsarkiv/ Hakeliev

På det här fotot från 1903 verkar trädet klätterbart.

Fast egentligen kanske hela frågan om Barfothens alm är meningslös! Vi måste lita på författarens fantasi - särskilt när det gäller en person som är så full av visioner och skrönor som Hjalmar Bergman. (För inte ska vi väl söka förebilden till Barfothens alm i Västerås?)

ERLAND BOHLIN

Klass RI⁴b Karro 1961-1962

I slutet av hösten 2011 inspirerades **Staffan Wictorin** och **Fredrik Montgomery** av fotokatalogen **Vi på Karro 1961-1962**, som producerats 50 år tidigare av tre karroelever. Avslutningsvis i förordet till denna publikation skriver den dåvarande rektorn **Urban Ursing** bl.a.: *"Må det gå Er alla väl i skolan och i hela livet och må Ni, när Ni om 10, om 50 år bläddrar i denna trevliga bok, ha övervägande glada och goda minnen att tänka tillbaka på."*

Just formuleringen *om 50 år* blev en utmaning att söka återförena den klass som de då gick i – **RI⁴b**. Att man valde denna klass och inte, som vanligt är, avgångsklassen några år senare berodde på att sammanhållningen varit så god och att turbulensen blev stor när några något år senare hoppade av, bytte linje eller valde att gå om för att förbättra betygen.

Med nedanstående foto från boken framför ögonen och med hjälp av internet och andra källor lyckades man spåra samtliga 30 elever i klassen. Tyvärr visade det sig att 4 hade avlidit. De övriga 26 kontaktades per telefon och ePost runt om i världen och man lyckades få till stånd ett datum och en plats som passade så många som möjligt. Platsen blev naturligtvis Karro och 21 f.d. elever hade möjlighet att komma den 2/6 2012.

Klockan 18:00 återsamlades klassen på Stora Hotellet för buffé. Stämningen var i topp och samtalen tog aldrig slut. Vid midnatt stängde hotellet och man blev tvungen att fortsätta med en öl på The Bishop Arms tills det var dags för stängning kl 02:00 - även där. Kan ingen förstå att det var mycket att prata om? Sedan en välförtjänt nattsömn.

På söndagen kom lite över halva styrkan till **Naturens Hus** för en avslutande lunch. Efter många skratt, kramar och glädjetårar skildes gänget med många härliga, återupplivade känslor och minnen inombords och med hopp om ytterligare återseenden och då även med de kamrater som tyvärr inte hade möjlighet att närvara denna gång.

R 1' b

Rad 1 från vänster: Gudrun Winquist, Marianne Appelberg, Lena Wikholm, Elisabeth Andersson, Barbro Rosén, Kerstin Wrettlund, Lena Blomberg, Birgitta Ekeröth, Carin Jesslén, Kerstin Pettersson. Rad 2: Tommy Petersson, Erik Svensson, Alf Karlsson, Rolf Erben, Jan Andersson, Stig Wellving, Bengt Gunnarsson, Håkan Berglund, Göran Annerén, Lars Gisselsson. Rad 3: Per Blomkvist, Lennart Johansson, Fredrik Montgomery, Klas Hallberg, Lars-Gösta Rörick, Sten Borenius, Tommy Edh, Staffan Victorin, Lennart Eriksson. Saknas: Jerker Torngren.

Rad 1: Gudrun Winquist Goerdt, Marianne Mansfield (Appelberg), Elisabet Pettersson (Andersson), Kerstin Wrettlind Edelberg, Lena Blomberg, Birgitta Eriksson (Ekeröth), Carin Hedin (Jesslén), Kerstin Rosén (Pettersson). Rad 2: Tommy Västerteg (Pettersson), Erik Svensson, Alf Karlsson, Stig Wellving, Bengt Gunnarsson, Håkan Berglund. Rad 3: Per Blomkvist, Fredrik Montgomery, Klas Hallberg, Lars Rörick, Staffan Victorin, Lennart Eriksson, Jerker Torngren. aknade: Lena Montgomery-Westman (Wikholm), Tommy Edh, Sten Borenius, Göran Annerén och Lars Gisselsson.

Birger Wennberg

Birger Wennberg fick sin Karromössa på våren 1935, när han var 12 år. Han hade tenterat i svenska och matematik för att komma in på Karro och hans namn fanns med på den lista som sattes upp på skolans port mot Olaigatan.

”Jag pratade med mor. Hon sa att vill du ha en mössa så får du”, berättar Birger. ”Mössan var av mörkblå sammet med en kokard. Den var tjustig, helt enkelt. Jag stoltserade med den, men jag och en annan kille i huset, som också hade Karromössa, tyckte inte att vi var förmer än de andra. Vi spelade landbandy som förut.”

Mössan var obligatorisk för pojarna i realskolan och den hade stor betydelse, berättar Birger. Under sina första år på Karro var han springgrabb i Erik Anderssons speceriaffär på Trädgårdsgatan. En gång hade han mössan på sig i jobbet eftersom han tyckte att frisören hade klippt bort för mycket hår. Han skulle lämna en tung korg med matvaror till en lägenhet ett par trappor upp i ett hus vid Oskarsparken.

”När jag gick in genom porten såg jag inte skylten som sade: Varubud hänvisas till gårdsingången. Jag ringde på och dörren öppnades av en flicka i svart och vitt. ’Kan du inte läsa innantill?’, frågade hon. ’Du får gå ner igen.’ ’Med den här korgen?’, sa jag.”

”Då kom frun i huset och frågade vad det gällde. Jag förklarade att jag inte orkade gå nedför alla trapporna och upp igen. Så fick hon syn på min skolmössa. ’Går du på Karolinska, det blir en annan sak. Då får du gå här.’”

Birger berättar att det var folkskollärare Josef Granqvists förtjänst att han fick gå på Karro. Läraren tyckte om Birger. En gång visade han det på ett ovanligt sätt.

”Vi jumpade på isflak vid slussen och kom för sent till skolan. Men det

Birger Wennberg är bedersledamot i Sällskapet Örebro-Karolinare i Örebro.

Under sitt yrkesliv som jurist arbetade han på länsstyrelsen i Örebro, i inrikesdepartementet och civildepartementet och han var lagman och chef för länsrätten i Örebro län.

Birger har skrivit 22 böcker, varav 12 handlar om Örebro kulturhistoria. För detta arbete belönades han 1997 med konungens guldmedalj i åttonde storleken.

var bara jag som fick en örfil. 'Du Birger borde ha förstånd att låta bli', sa han. Just då sved det, men jag förstod senare att det var en komplimang."

Lärare Granqvist var säker på att Birger hade läshuvud. Han talade med föräldrarna och sa att det vore synd om inte pojken fick börja i läroverket.

"Det var en stor uppoffring för mina föräldrar att låta mig gå på Karro", berättar Birger.

Hans pappa arbetade i Posten. Statens kaka var säker, vilket hade stort värde på 30-talet, men den var inte stor. Nu skulle föräldrarna betala terminsavgift för Birger och alla hans läroböcker. Ingen av hans båda bröder fick gå i läroverket.

På hösten 1935 blev Birger en Karroråtta. Han började i klass 1⁵b. Hans klassrum var det som ligger till höger när man kommer in i Stallet. På frukostrasten cyklade han hem till mamma för att äta. De elever som inte bodde i Örebro brukade äta på Epabaren vid Järntorget.

Birger märkte snart att han hade kommit till en ny skola:

"I folkskolan tillhörde jag de bästa, men på Karro blev jag en medelmåtta."

Skoldagen började med morgonbön i aulan. Längst fram satt ettfemmorna på låga bänkar utan ryggstöd. Längst bak i salen satt de stora gymnasisterna på högre bänkar. Det hände att de gömde läxböcker bakom ryggen på den som satt framför. Den som blev ertappad fick anmärkning. Det satt många lärare på sidobänkarna.

Anmärkning blev det också om man kom för sent till morgonbönen. Men Birger gick nio år på Karro utan att få anmärkning.

"Det hände att jag kom sent, men inte alltför sent. Vaktmästare Holmkvist stängde dörren på minuten, men man kunde snacka med honom."

När Birger gick i gymnasiet fick han erbjudande att hålla morgonbön, det skulle ge högre betyg i kristendomskunskap. Han var nervös. Talarstolen skakade när han höll sig i den. Glaset som var välvt över vattenkaraffen klingade i takt med skakningarna.

En ettfemma på första bänk, som Birger kände, såg kanske att talarstolen skakade. Han ville uppmuntra sin vän gymnasisten, så han ropade: "Heja Birger!"

En dålig dag för ettfemman Birger började med dubbeltimme i matte. Han var orolig för mattelektionerna.

”Jag satt och räknade hur många minuter det var kvar. När det var prov brukade jag räkna så många tal att jag skulle bli godkänd och sedan lämna in i förtid. Läraren frågade varför jag inte fortsatte. Jag sa att jag tyckte illa om ämnet.”

Vid den här tiden växte Karro och ett nytt hus byggdes utmed Skolgatan. Birger minns att han såg stenhuggaren arbeta med den relief som finns på gaveln åt söder, tillsammans med en numera avstängd fontän.

Ettfemmorna var rädda för den första snön. Då skulle de äldre eleverna mula nybörjarna. Det hände att det var grus i snön och åtskilliga blödde näsblod, berättar Birger. Själv fick han skydd av en äldre kamrat hemifrån, men många andra råkade illa ut.

”Ingen brydde sig, det hörde till. Det hade varit bättre om lärarna hade ingripit. Det där var något man var rädd för, men måste gå igenom.”

De lektioner som Birger såg fram emot var historia, svenska och kristendom. Läraren i kristendom hette John Karlén. Han var regementspastor och kallades Guds grammofon. Läraren i svenska var Sten Linder, docent i litteraturvetenskap från Uppsala. Han gjorde sitt provår som lärare. Han var också litteraturkrönikör i radio.

”Vi satt fästa vid radion när vår lärare talade. Han fick mig att bli intresserad av svenska och av litteraturen.”

Vid sidan av skolan tränade Birger gymnastik. Han var med om att bilda en gymnastikgrupp som skulle uppträda i folkparkerna. Gruppen byggde mänskliga pyramider. Birger var minst och skulle stå högst upp, på tredje våningen. En gång rasade pyramiden och Birger bröt högra armen. Sedan ägnade han en sommar åt att lära sig att stå på bara den vänstra.

Ändå fick Birger bara AB av gymnastikdirektör Charles Emanuel Stranne eftersom han inte vågade göra mellanhopp över plinten, alltså att hoppa och låta benen passera mellan armarna i stället för utanför. Det hjälpte inte att Birger gick på händer över hela gymnastiksalen och uppför trappan till podiet. Han erbjöd sig också att klättra uppför lodlinan med bara armarna. Han hade blivit stark av att göra tjänsteplikt i skogsarbete. Men bättre än AB fick han inte.

När Birger skulle välja linje för gymnasiet hade han tre yrken i tankarna: Gymnastikdirektör, präst och journalist. Han valde latinlinjen och han var en av Karros två helklassiker som studerade grekiska och filosofi.

På gymnasiet fick han nya lärare. Den som han uppskattade mest var den unge Carl Olof Bergström, som var filosofie doktor i litteraturvetenskap och som hade kommit tillbaka till Örebro från Uppsala. Carl Olof Bergström var Karros rektor under åren 1962–1984.

En annan lärare som Birger uppskattade var Isac Wallin från Värmland, vars ögon tårades när han läste Fröding.

Birger var aktiv i skolans föreningar, så aktiv att han inte kunde ta studenten på utsatt tid utan tog ett extra år på sig. Birger var ordförande i Brageförbundet och valdes till ordförande i kamratföreningen.

Brageförbundet spelade teater och spex tillsammans med flickornas Pallas-förbund på Statliga vid Oskarsparken. Som ordförande i kamratföreningen köpte Birger blommor till studenter som inte var från Örebro och som inte hade någon som mötte utanför skolporten på examensdagen. Han är inte säker på att det var rätt gjort.

”De kanske kände sig utpekade, men det var gjort med god vilja.”

När studentskrivningarna närmade sig tog Birger en dag vägen om Stortorget på väg till skolan för att titta på Hindersmässan. I ett av stånden hittade han en bok för 1 krona. Den handlade om stora författares upplevelser i ungdomen, som hade påverkat deras författarskap.

”Jag hade 1:50 i fickan, så jag köpte boken för att läsa efter studenten. När jag senare skulle skriva studentuppsatsen fanns just detta ämne med på listan. Men jag hade ju inte läst boken! Jag valde ämnet i alla fall och det gick bra.”

Carl Olof Bergström gav Birger A i svenska i studentexamen. Det var det första A i svenska på Karro på tre år. Isac Wallin försökte övertala Birger att börja läsa litteraturvetenskap i Uppsala. Men så blev det inte. Birger Wennberg höll länge fast vid att han ville bli präst, men när han började studera valde han juridik.

PEHR THERMAENIUS

Karros förste vaktmästare - en falskmyntare

I Örebro-Karolinaren 2008 berättade jag om pott-fusket 1874, som ledde till att städerskan Anna-Lisa Landberg blev uppsagd och fick flytta från sin bostad i Sibirien. Jag antydde då att också hennes son Johan William var värd sin egen artikel och här följer den. Den kan ses som en förhistoria till fusket 1874.

I april 1836 flyttade den 24-åriga Anna-Lisa Landberg till Manilla vid Svartåns strand som piga hos brukspatron Petter Törngren och hans tredje hustru friherrinnan Charlotta Cederström. I juni flyttade patron Törngrens son i första äktenskapet, auditören Robert Törngren, 31 år och ungar, också in på gården.

Det tyder kanske på ful fantasi att jag gissar att han är far till den pojke Anna-Lisa födde i juni 1838 och som bör ha koncipierats i september 1837. Då har hon nämligen fått flytta till matmoderns släktingar på Åkerby och det är i födelseboken i Gräve församling som vi hittar Johan William, oäkta son till pigan Anna-Lisa Landberg. Det kan noteras att också Robert Törngren hade William som andra-namn. William, eller Wiljam som de bägge ibland skrev, är ett så ovanligt namn i Örebro vid denna tid att jag tar det som ett starkt indicium på ett samband mellan de två. Det förekom att man till hälften erkände oäkta barn genom att ge det en variant på familjenamnet, t ex -kvist i stället för -gren. Denne Johan fick alltså bättre förutsättningar än andra barn till ogifta pigor.

1839 flyttade Anna-Lisa tillbaka till Örebro och blev piga hos borgmästaren Johan Boman. Några år senare blir hon mor igen, men den här gången finns det ett erkännande om faderskapet. När den skyldige dör några år senare är de bara förlovade, men Anna-Lisa kallas i alla fall änka. När lille Johan flyttar in till Örebro vet jag inte och inte heller när han får sitt efternamn, men 1846, när han är sju år, börjar han i växelundervisningsskolan och i avgångsbetyget därifrån 1848 är det första gången jag ser efternamnet i Törnqvist. Han sägs ”under

skoltiden varit särdeles flitig och därjämte förenat ett lika gott uppförande”.

Då hade modern börjat arbeta som städerska på Karro. Hade hon möjligen goda beskyddare som medverkade till att hon fick detta jobb med fri bostad på skolhusets vind? Och hur skulle annars sonen Johan kunnat komma in på Karro? I skolans matrikel skrev rektor Otto Joel Gumaelius in honom utan angiven fader, vilket skulle stå i en särskild kolumn. I den tryckta katalogen skulle finnas en uppgift om faderns yrke, och där står att Johans far var "Skrivare", kanske en hygglighet mot de berörda eller med tanke på skolans rykte. Att rektorn valde "skrivare" kan ju vara en antydning om att Robert Thörngren då var ombudsman vid Närkes Brandstodsbolag.

15 9	1	Johan. wiljam Törngren. 499.	1838 27. 3.	Grafvne.	Okänd. Medlem Anna Louisa Lundberg Stadsfina i Carlstr. Joh. Skolan.
---------	---	------------------------------------	-------------------	----------	---

Utdrag ur matrikeln

De första åren håller sig Johan "mitt i klassen", men när han är 13 år gör han ett avhopp och bor under en termin som bodgosse i Gävle utan att jag kunnat finna någon förklaring. Men han kommer tillbaka till Karro och får då t o m Broms stipendium och i fjärde klassen är han primus, nr 1 i katalogen. Men våren 1855, när han går i 6:1, är 17 år och har två år kvar till studenten, slutar han och rektor antecknar att han är vid järnvägen och därefter skrivare hos regementsskrivaren vid Närkes regemente. Självpuppgav Johan senare att han varit informator på olika håll några månader, sedan arbetat med stenhuggning och annat vid Köping-Hults järnväg, innan han blev tingsskrivare och slutligen skrivare på Brandstodsbolaget. Då hade auditören Törngren slutat som ombudsman där och ersatts av magister Strömberg, lärare och blivande rektor på Karro och han kände säkert Johan från skolan. Vissa tider bodde han hos mamman på Karro, men vissa perioder bodde han för sig själv och hade då t o m egen hushållerska!

Redan 1859, fyra år efter det han lämnat skolan, fick Johan betalt för renskrivning och papper av skolan och det fortsätter till januari 1862, då det står i kollegieprotokollet:

”Sedan den för flera år sedan antagna städerskan ännu visade sig ganska duglig för denna tjänst och därför borde tills vidare mot förut innehavda löneförmån jämte fri bostad bibehållas; men däremot vissa göromål, såsom kallelse till kollegiisammanträden, upppassning vid examina understundom föreföllo, vilka svårigen kunna av en kvinna förrättas, beslöts anställandet, till en början för en termin av en vaktmästare, med skyldighet sådana göromål ombesörja mot ett arvode av 50 RdrB, efter år räknat, antogs därtill skrivaren J.W.Törnqvist.”

Johan blev alltså skolans första vaktmästare, bl a därför att det inte ansågs lämpligt att en kvinna fick se lärarna i rökrock i hemmen, när hon gick runt med kallelserna till kollegiets sammanträden.

Hösten 1863 höjdes Johans arvode till 70 RdrB med anseende till hans ökade göromål. Just det året är mycket dramatiskt i den 25-årige Johans liv. I januari begås ett inbrott hos postinspektören Hjelm, där någon förgäves försöker bryta upp ett skåp. Senare tvingas Johan erkänna att han begått inbrottet tillsammans med en kumpan. Det kan finnas ett samband med att han i maj gör konkurs. Hans vackra handstil kan man beundra i ded ironiska(?) brev han skriver till rätten:

Till Örebro Wällofliga Rådstufiu Rätt.

Som utmätning mig öfvergått, hwarwid tillräcklig tillgång till gäldande af Konditor Petersons en domfäst fordran icke funnits, till följd hvaraf bysättning mig blifvit ålagd att undergå, så och då min personliga frihet sålunda botas, föranlåtes jag härigenom ödmjukast anhålla, få till borgenärens förnöjande afträda mina tillgångar och i sammanhang dermed desse och mig sjelf förklarar warda i konkurstillstånd försatte.

Örebro den 18 Maj 1863

JW Törnqvist

Till Drottningens Majestät

Som åtsättning mig öfvergifva Årvarus tillgångs-
 tillgång till gäldande af Komitetens utlöfne en konstant fondhan-
 dels penning, till följd afare af byråttning mig besjittit åttio och
 wadungs, ja och därmed förreninga förskott följande betalt, sådant
 lättes jag berättigad omjuktas ankända, för till borgen årens
 Årvarus attända mina tillgångar och i sammanhang
 dermed dera och mig själv förklarar warden i Konfessionen.
 Jämförd förskott. Örebro den 18 Aug 1863
 Off. Jönqvist

Hans tillgångar – inkl. tvättfat med kanna och nattkärl à 2 Rdr – uppgår till 70 Rdr och hans skulder till olika handelsmän till 434 Rdr. I augusti samma år betalar han alla skulderna och man kan undra var pengarna då kom ifrån. Att arvodet från Karro höjdes räckte tydligen inte.

Och Johan var inte ensam om att behöva pengar: En några år yngre skolkamrat, Anders Gustaf Andersson, hade lämnat Karro efter femte årskursen för att bli skrivare på järnvägsstationen och hade nu avancerat till bokhållare, men hade försnillat pengar, som skulle redovisas en bestämd dag. Också handelsbokhållaren Ludvig Bourehn, som var lite yngre än de andra, 22 år, hade försnillat pengar genom att låta Johan sälja ett korderojtyg, som Bourehn hade fått ta hand om för sin brors räkning. (Denne broder var f ö pappa till "pott-fuskaren", sedermera överstelöjtnanten Frans Bergqvists hustru.)

Den 13 november sökte Anders Gustaf upp kumpanerna på biljarden i teaterhuset och berättade, att en låda kommit med tåget från ett tryckeri i Stockholm, adresserat till Örebro Enskilda Bank. Den innehöll nytryckta sedelblanketter, som måste bli undertecknade en och en av bankens ordförande och direktör för att bli giltiga och kunna inlösas mot riksgäldspengar. Genom en tågförseining hade lådan kommit att stå kvar i ett förråd på stationen. På natten bröt sig de tre bovarna in i

förrådet, öppnade paketet, tog med sig en packe med 1.000 sedlar på 50 Rdr, återförslöt paketet och kröp ut genom fönstret.

Så gick de hem till Bourehn och delade upp bytet i tre buntar om 333 sedlar och så fick Bourehn den sista genom lottdragning. Johan övade sig dagen därpå att härma borgmästaren Johan Bomans och överstelöjtnant Albert Gripenbergs namnteckningar, eftersom de var bankens direktörer. Bankkamreren Widestrands namn fick Bourehn skriva.

Två dagar senare, som var en söndag, for Johan Törnqvist till Stockholm för att växla de falska sedlarna mot äkta. De kom överens om att han skulle kalla sig Turesson när han med snälltåget skulle skicka ett brev med de 300 Rdr Anders Gustaf nödvändigt behövde på måndagen, för att dölja sin förskingring. Bourehn fick låna Johan pengar till biljetten och dessutom den bok som skulle dölja att det var pengar i brevet. Det var Oldes franska grammatik och brevet skulle skickas till Ernst Norrman, post restant, Örebro.

När Johan kom till Stockholm tog han in på hotell och for runt till teatrar och restauranger och växlade in sina sedlar. Han träffade också några

Örebro-bekanta och bjöd dem på champagne på Berns och blev så berusad att han efteråt inte mindes att han lämnat en sedel till orkesterledaren och en till en av sångerskorna och en på tallriken som dricks. På måndagen fortsatte han att festa, på tisdagen mådde han illa och tog det lugnt. På onsdagen for han tillbaka till Örebro. Av de 320 äkta riksdaler han hade kvar, fick först Bourehn tillbaka respengarna och så delade de på resten - Andersson hade ju redan fått de 300 han behövde.

Så gick en tid, då banken klagade hos tryckeriet om att det fattades en bunt. Men sedan varnade banken för att det börjat dyka upp falska sedlar och de tre sammansvurna började bli rädda. De beslöt att Törnqvist skulle rymma från stan. Innan han for gömde han resten av de icke undertecknade sedlarna vid takfoten på Karros vind, där polisen senare kunde hämta dem.

I Stockholm tog han in på hotell och strövade kring tills polisen grep honom den 13 december. Det var sånganföaren på Berns, herr Viriali, som sett en annons där Örebro-banken varnade för de falska sedlarna och utfäste en belöning till den som kunde återställa dem. Då hade han kontrollerat de tre sedlar han fått och gav ett signalement på givaren. Det signalementet visade polisen för alla hotell i Stockholm och på ett hotell i Storkyrkobrinken fick de napp. Där väntade de ut Törnqvist, som först inte anade oråd då han såg detektiven, men sedan försökte muta honom och sedan gjorde han ett försök att rymma. Han greps, förhördes och erkände så småningom alltihop.

Han berättade också om Bourehn och Andersson, men då Bourehn skulle häktas låg han dödssjuk och dog följande dag. i Nerikes Allehanda återgavs ett rykte att han tagit sitt liv, men läkaren försäkrade att dödsorsaken var reumatism och lunginflammation, enligt tidningen "antagligen förvärrad genom fruktan för upptäckten av hans brottslighet".

Först ställdes Törnqvist och Andersson inför Örebro Rådstuvurätt för stölderna och förfalskningarna och sedan i Stockholms Rådstuvurätt för utpränglingen och slutligen inför Svea Hovrätt, eftersom bägge två överklagade sina domar.

Precis som idag är brottmålsreferaten i Nerikes Allehanda, Aftonbladet och Nya Dagligt Allehanda mycket utförliga och de anklagades namn nämns redan från början. I Aftonbladet finns en beskrivning av Johans utseende, som får ersätta det foto jag önskat att jag kunde visa:

Törnqvist är en lång, smärt karl med mörkt över hela huvudet lockigt hår, bruna ögon och ganska vackra lineamenter /linjer/, samt har i sitt yttre ett städadt skick. Han lär ha i Örebro varit känd såsom en ordentlig yngling, och angav motivet för sina handlingar vara lättsinne och begär att komma i bättre ställning.”

Domarna gällde såväl inbrottet hos postinspektören, förskingringen av korderojet, inbrottet och stölden av blanketterna, förfalskningen och utpränglingen och t o m sabbatsbrott, eftersom utpränglingen skedde på en söndag! För Törnqvist blev straffet 444 Rdr i böter, som räknades om till 28 dagars vatten och bröd, att tillsammans med Andersson ersätta banken med 2.754 Rdr och 9 år och 6 månaders straffarbete på Långholmen. Anderssons fängelsestraff var ett år kortare.

Under tiden fortsätter mamma Anna-Lisa att vara städerska/vaktmästare på Karro. Några månader efter det att Johan överförs till Långholmen, får hon flytta till en ny vaktmästarbostad i bottenvåningen på det nybyggda Sibirien. Där bodde hon med sin dotter Johanna Augusta som stannade tills hon gifte sig 1868.

Anna-Lisa blev mormor i april 1870, men den lilla dotterdottern dog redan efter tre månader. Ett år senare, den 14 juli 1871, dog Johan på Långholmen av tuberkulos, två år innan han skulle blivit fri.

Tillkännagifves
att
förra brandstodsskrifvaren
Johan William Törnqvist
stilla afled efter en kort sjukdom i
Stockholm fredagen 14 Juli 1871 i en
ålder af 33 år och 18 dagar; sörjd af
moder och anhöriga.
Sv. Psb. N:o 476 v. 2 o. 3.

Den psalm av J.O. Wallin som annonsen hänvisar till är så omsorgsfullt vald att den återges här:

Ej mer, lik en förlorad son,
jag drivs kring fjärran länder:
Min själ, som längtar härifrån,
till Fadren glad hemvänder.
Han möter mig så kärleksfull,
benådar mig för Jesu skull,
och fröjd det blir i himlen.

Min själ går fri ur dödsens dal,
där bojan man begravet;
i himlen, bland de trognas tal,
umgängelse hon haver.
Säll, den som hem till fridens land
från livets stormar hunnit!

Efter att ha fått en dotterson, som dog efter en månad, fick hon ytterligare ett barnbarn, men strax därefter flyttade dottern till Trollhättan. Några månader senare, i april 1874, kom skrällen med fusket och sedan hon under tårar bekänt att det var hon som burit in pottan med fuskklappen i aulan, fick hon sin dom av kollegiet: avsked från terminens slut och uppsagd från bostaden från den 1 augusti. Den domen var mycket hårdare än de som drabbade de fyra fuskarna, men så hade hon ju också nästan en ställning som tjänsteman. Hon var då 62 år och flyttade till dottern i Trollhättan, där hon dog 1884, 72 år gammal.

Vad hände med den jag pekat ut som trolig far till Johan Törnqvist, auditören Robert Törngren? De första åren i Örebro verkar han ha haft en rad olika uppdrag, t ex som regementskommissarie vid Närkes regemente. 1842 grundades Örebro Brandstodsbolag och han var dess ombudsman från starten till 1850.

Vid Hindersmässan 1850 var han med då Gunnar Wennerberg kom till Örebro och för första gången mötte den berömmelse som utgivningen av Gluntarna skapat. Under en av festerna som ordnades dubbade Wennerberg Robert Törngren, som betraktades som ett stort original,

till den sista juvenalen. Artisten Georg Arsenius har förevigat det ögonblicket:

Wennerberg noterar att Törngren också är sångare: "Det betyder ingenting att han ej kan taga ut tonerna, ty när det kommer en högre ton, så bara höjer han ögonbrynen, och man förstår vad han menar".

Först 1857 blev han auditör också i Örebro, nämligen vid Närkes regemente, men det varade bara drygt ett år. 1861 gick han i konkurs med 197 Rdr i behållning och 2.192 Riksdaler i skulder. Året därefter dog han.

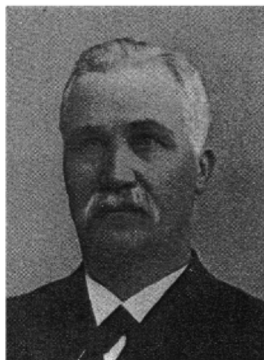
Slutligen: Hur gick det för Törnqvists medbrottsling, Anders Gustaf

Andersson? Låt mig först anknyta honom till Robert Törngren: då Anders Gustaf föddes som son till förre drängen Anders Andersson och hans hustru Margareta Lovisa Holmstedt antecknades som dopvitne just auditören Robert Törngren, som då bodde i samma hus!

När Anders Gustaf begick sitt brott 1863 var han alltså bokhållare vid Köping-Hults järnväg. Han släpptes ut från Långholmen i november 1872, passerade Örebro, men flyttade direkt till Östersund. Där blev han först skriven hos fängelsedirektören Carl Axel Jägerhorn, som nyligen flyttat dit efter att ha varit fångbefälhavare vid Långholmen, där han lärt känna Anders Gustaf och nu tydligen var beredd att hjälpa honom till en nystart. Efter några års verksamhet i affärer blev han 1874 bokhållare vid Jämtlands Folkbank och avancerade, så att han 1888 blev bankdirektör. Han gifte sig 1881 med Laura Moberg och fick sex barn.

Gustaf Andersson hade 1874 av kunglig nåd befriats från den ärelöshet som ingick i domen 1864 (det sista året det medeltida straffet tillämpades!) och blev i Östersund också en betrodd samhällsmedlem, t ex som vald till stadsfullmäktig och drätselkammaren. Han dog 1909 och några citat ur runan om honom i Östersunds Posten får bli den positiva avslutningen på denna annars ganska dystra historia:

”Han var en dugande man, känd och erkänd av alla. I besittning av en sällsynt personkänedom var det knappast någon som var honom främmande och den stora omdömesförmåga han samtidigt besatt gjorde honom till en av våra främsta bankmän. Därtill kom en ovanlig arbetsförmåga. Human och välvillig mot sina underlydande var han av dem mycket omtyckt och inom direktionen rådde städse det bästa samarbete. Bland sina umgängesvänner var han mycket uppskattad, särskilt för den torra humor som var honom egen.”

Bokhållare A. G. Andersson

ERLAND BOHLIN

Idrottsskölden

Redaktionen har fått en fråga om Idrottsskölden - förmodligen från någon som själv fått den - och vi har nu gjort en liten forskning och intervjuat bl a Bo Engström och Lars Hellstrandh, av vilka den sistnämnde hittat sin sköld och fotat av den. Karros arkiv på Örebro Stadsarkiv berättade en hel del, men det viktigaste visade sig finnas tillgängligt på nätet.

Det visar sig nämligen att Sveriges Centralförening För Idrottens Främjande (SCIF) sedan 1906 delar ut ett premium i idrott till skolor anslutna till Svenska Skolidrottsförbundet. Priset går till den elev som anses som skolans idrottsprofil och tillika en god kamrat, utsedd genom omröstning eller genom jury, t ex bestående av idrottslärarna.

Förteckning över de som erhållit Idrottsskölden finns införd i SCIF:s årsbok, Blå Boken, och på SCIF:s hemsida, Historik, (totalt över 11.000 i hela Sverige).

I Karros fall nämns också pristagarna i de tryckta årsredogörelserna, åtminstone under vissa perioder. Mellan 1906 och 1977 har 66 piltar fått skölden med silverstämpel. Men därefter delades bara en sköld ut, 1981 till Agneta Mårtensson, men då hade också både Risbergska och Rudbeckska slutat välja någon som skolans idrottsprofil. I denna exklusiva skara återfinns en hel del kända namn, t ex Bo Engström (1951), Finn Haglund (1954), Benny Lennartsson (1963), Lars Hellstrandh (1966), Björn Fransson (1968), Britt-Marie Eriksson (1971 - den första flickan), Inga Hedberg (1977 - den sista ordinarie) och så alltså Agneta Mårtensson (1981 - sist i måll).

EB

1887 års studenter

Här visas på nytt 1887 års studenter på Karolinska läroverket, sjunde övre klassen, latinavdelningen. Bilden publicerades i Örebro-Karolinaren 2010 men var då spegelvänd, varför namnlistan blev helt missvisande. Längst till vänster står min morfar Albert (Larsson) Tygnæus och framför honom sitter Valter Bratt, som från 1917 till 1937 var redaktör för Nerikes Allehanda. Han förtjänar att uppmärksammas som en känd örebroprofil. Han kom från Dalkarlsberg, där fadern var gruvidsponent. Som barn såg han där samma storgubbar från bergslagens hyttor och bruk, som Hjalmar Bergman skildrar i "Örebrobekanta och bekanta örebroare" i samband med hindersmässan. Bratt var född 1868 och gick i Nora pedagogi. I sin bok Figurer och krumelurer (1945) med artiklar som han skrivit, berättar han om de bryska metoder som användes mot eleverna även i lilla Nora med en rektor som uppträdde i två olika peruker. För oss karolinare är hans skildring av skoltiden på Karro med den tidens originella lärare intressant.

Lärarna hade smeknamn som Laxen, Esau, Moppe, Hellis, Snoken, Knatte m m. Rektor var Lars Phragmén, matematiker, som på porträttet i aulan står framför svarta tavlan med matematiska formler. Han var en ädel gestalt med mångårig tjänst. Lektor Lyth med undervisning i latin var en godhjärtad och välmenande man. Han höll tal för klassen vid studenthippan på Strömparterren. Lyth torde vara förebilden för lektor Barfot hos Hjalmar Bergman. Lyth hade stött Bergman i hans författarplaner då man rådfrågade honom.

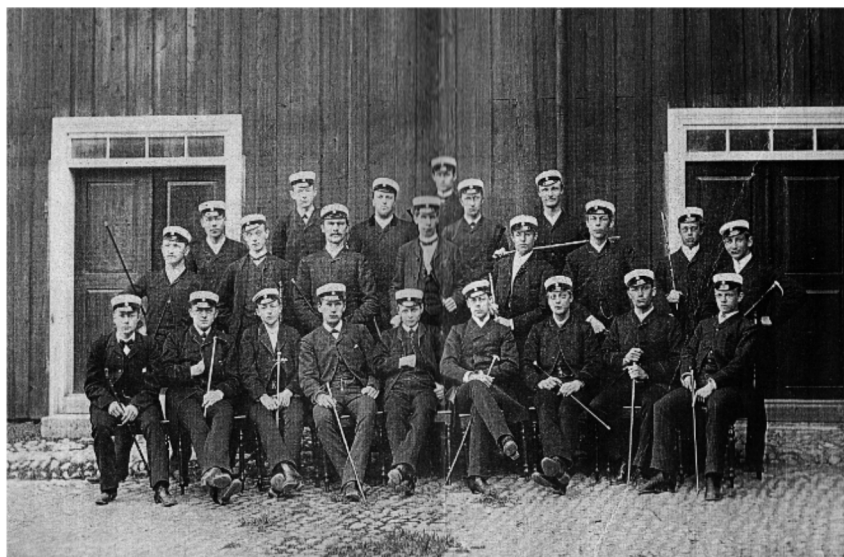
Bratt började som volontär på Nerikes Allehanda men hade sedan verksamhet på tidningar i Helsingborg och Göteborg innan han 1917 återvände till Örebro. Under Helsingborgstiden fick han en gång visa Strindberg till rätta i staden och upptäckte då dennes förföljelsetoni och andra egendomligheter, bl a trodde han sig höra buller.

Valter Bratt dog 1960 och blev alltså gammal liksom sin kollega Jeremias i Tröstlösa, Levi Rickson, som gick i klassen under. Han blev nästan hundra år. Bratt bodde i Kallingska gården vid Mogatan, som var en rest av bondlandet, som förr började öster om Trädgårdsgatan.

När vi bodde på Nygatan, såg jag Valter Bratt promenera, en liten äldre herre.

I klassen fanns även Hugo Gyllander, känd författare av sagor på sin tid genom Barnbiblioteket Saga. Även Knut Kjellmark fanns där, son till prosten Bernhard Kjellmark i Axberg, som upptäckte röda näckrosen medan han gick på Karro. Knut Kjellmark och min morfar blev fil kand i Uppsala på 90-talet och min morfar fick ett par skrifter av Kjellmark med dedikation, arkeologi och botanik, en på franska. Kjellgren blev sedermera fil dr. Gyllander och Kjellmark döljer sig förmodligen bakom frågetecknen i namnlistan.

LARS BLOMBERG

Studenter 1887. Från vänster med början på nedre raden: 1 Valter Bratt, 2 Lars Lindberg, 3 Sven Lennman, 4 ?, 5 ?, 6 Carl Gust. Hamilton, 7 Konrad Sundberg, 8 Erik Eriksson, 9 Axel Carlberg, 10 Albert Larsson Tygnæus (Lars Blombergs morfar), 11 Bertil Vijk, 12 Arvid Svedberg, 13 Karl Carlberg, 14 Lars Aug. Andrén, 15 ?, 16 Harald Möllerberg, 17 Emil Larsson, 18 Fritz Sandberg, 19 Herman Jobansson, 20 ?, 21 Erik Karlsson, 22 Fridolf Svanström, 23 Karl Nylund.